

Proč si volí studenti oboru učitelství učitelskou profesi: srovnání vyspělých a rozvojových zemí[#]

(Diskuse k článku: Bastick, Tony: *Why Teacher Trainees Choose the Teaching Profession: Comparing Trainees in Metropolitan and Developing Countries. International Review of Education*, 2000, roč. 46, č. 3-4, s. 343-349.)

Marie Míková^{*}

Velmi mne zaujal článek Tonyho Basticka, který se týká studentů oboru učitelství a jejich volby pro učitelskou profesi. Článek je sice zaměřen na údaje z amerického kontinentu, ale myslím si, že se dá zobecnit i na ostatní oblasti.

Ve vyspělých státech jako je Kanada, USA, Velká Británie a Austrálie byl proveden důležitý výzkum zaměřený na otázku – proč noví absolventi oboru Učitelství volí učitelskou profesi. Bylo dotázáno 203 studentů, kteří studovali na Fakultě učitelství v Torontu a odpovídali na otázku, jaké důvody je vedou k učitelské profesi. Objevily se následující náměty:

- potřeba přispívat ke změnám pro studenty i pro společnost,
- učitelé jako vzor studentů,
- interaktivní vztah učitel-student jako nástroj pro neustálý oboustranný růst,
- přání sdílet osobní znalosti a odborné znalosti,
- vytvoření pozitivního výukového prostředí.

V USA Sandra Gates dělala průzkum u 100 studentů oboru učitelství na Northwestern Oklahoma State University. Zjistila, že:

- většina studentů si vybírá učitelství s cílem dosažení pozitivního rozdílu v životě dětí,
- 92 % si vybralo učitelství, protože mají rádi děti,
- otázka volného času byla důležitá jen pro 5 % dotazovaných,
- 98 % si myslelo, že učitelství jim umožní vyjádřit jejich kreativní schopnosti,
- 87 % vidělo učitelskou profesi jako velmi silnou odpovědnost,
- 58 % nesouhlasilo s tím, že 3 měsíce prázdnin byl důvod k výběru učitelské profese,
- 24 % si myslelo, že učitelská profese je vysoce respektována,
- 92 % se domnívalo, že učitelé nejsou dostatečně ohodnoceni,
- 61 % studentů zaujalo názor, že odměňování za učitelskou profesi není hlavně v oblasti peněz,
- 32 % studentů mělo rodiče učitele a 54 % bylo ovlivněno jejich dřívějším učitelem.

Lois Werner provedla demografické srovnání v rámci USA, v němž srovnávala důvody pro výběr učitelské profese u studentů zapsaných na učitelském programu na Harvardu a 53 studentů na Urban College (malé veřejné vysoké škole na Severozápadě). Lois zjistila, že následující důvody byly uváděny oběma skupinami studentů:

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného záměru *Rozvoj účetní a finanční teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska* s registračním číslem MSM6138439903.

^{*} Doc. Ing. Marie Míková, CSc. – proděkanka pro pedagogickou a studijní činnost, docentka; Katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <mikova@vse.cz>.

- příležitost ke kreativitě,
- zajímavá práce s mladými lidmi,
- možnost společensky prospěšné práce.

Ve srovnání se studenty z Harvardu, studenti z Urban College dávali větší důraz na plat a jistoty. Studenti z Harvardu zase kladli větší důraz na nezávislost a samostatnost, touhu změnit společnost, touhu potkávat lidi z různých sociálních skupin a vyhovující akademický rok.

Dále v USA James Levin prováděl rozsáhlý výzkum u studentů učitelství, kteří půjdou učit na 77 základních škol, 92 středních škol a 28 speciálních škol. Jednalo se o studenty Pennsylvania State University a studenti byli dotázáni na pozitivní a negativní zkušenosti, které ovlivnily výběr jejich učitelské profese. Z 956 odpovědí bylo 557 pozitivních a 399 negativních ohlasů. Mezi pozitivními odpověďmi byly uvedeny tyto skupiny:

- a) vzájemná součinnost mezi pedagogy a studenty učitelství,
- b) zpětná vazba od studentů pro učitele,
- c) učitelství jako obor,
- d) úspěch,
- e) vzájemná interakce se studenty.

Jako nejvíc negativní odpovědi byly uvedeny následující:

- a) chování studentů,
- b) ovládání chování studentů,
- c) profesionální chování mimo třídy,
- d) očekávání a přístup rodičů a komunit.

Z výše uvedených studií, které byly provedeny ve vyspělých zemích, vyplývá důraz na podstatné a altruistické motivace, kdežto vedlejší motivace jsou podružné.

Ze srovnání vyspělých a rozvojových zemí vyplývá **rozdílný motivační model**. Bylo provedeno několik různých průzkumů různými autory a dá se najít společný základ, na který je dáván důraz v rozvojových zemích. Místo označení vedlejší motiv k učitelské profesi se v těchto studiích objevuje termín zistný. Autoři těchto studií uvádějí, že jako hlavní důvod k učitelské profesi je v rozvojových zemích citována stabilita platu a stabilita povolání.

Jedná se o studie a výzkumy v Jamajce, ostatních karibských zemích, Kamerunu, Zimbabwe atd. Mezi altruistické motivace typické pro výzkum patří služba národu. Mezi příklady vedlejších motivací byly uváděny podle mnoha studií – jistota zaměstnání a platu, dosud nerozhodnutí o své budoucnosti a žádné jiné povolání k dispozici. Mezi podstatné motivace bylo uváděno přání pracovat s dětmi.

V Jamajce proběhl výzkum **rozvoje motivačních nástrojů** pro budoucí učitele. Výzkum byl proveden se souhlasem vedoucích kateder učitelských oborů a probíhal ve třech etapách:

- osobní rozhovory se studenty,
- průzkum založený na převažujících důvodech a provedený na celé Jamajce,
- analýza přehledu k určení věrohodnosti podstatných, vedlejších a altruistických faktorů pro popis důvodů k učitelské profesi.

Osobních rozhovorů se účastnilo 130 studentů a cílem těchto pohovorů bylo zjistit hlavní důvody pro výběr učitelské profese. Údaje z těchto rozhovorů byly sloučeny do 19 převažujících důvodů, které byly použity ve druhé etapě k získání přehledu odpovědí 1444 studentů (383 mužů a 1053 žen ve věku od 16 do 52 let) budoucích učitelů z celé Jamajky, kteří každý důvod hodnotili od 0 do 9 (maximum). Jednalo se o nejrozsáhlejší výzkum s publikovanými údaji. Ve třetí fázi bylo těchto 19 nejčastějších důvodů použito pro analýzu přehledu.

Z údajů výzkumu vyplynulo, že výsledky v Jamajce zdůrazňují vedlejší motivaci k učitelské profesi v souladu s výsledky jiných rozvojových zemí. Toto není v souladu se závěry výzkumu ve vyspělých zemích, kde je hlavní důvod motivace zaměřen na podstatné a altruistické důvody. Výše platu a jistota nejsou nejdůležitějším důvodem pro učitelskou profesi v anglicky mluvících vyspělých zemích, kde existují lépe placené srovnatelné pracovní příležitosti v podnikatelském sektoru. Naopak v rozvojových zemích je takovýto příležitost méně.

Autor článku dospívá k názoru, že rozdíly v motivaci k učitelské profesi jsou dány ekonomickými podmínkami v jednotlivých zemích.

Článek Tonyho Basticka mne velmi zaujal. Pedagogické činnosti se věnuji 30 let a měla jsem možnost za tu dobu se setkat s mnoha studenty, kteří se po studiích na vysoké škole vydali na dráhu učitele (ať na střední či na vysoké škole). S názory autora článku souhlasím v mnoha ohledech. Nemohu souhlasit s rozdíly v motivaci studentů v souvislosti s výběrem učitelské profese. Nemyslím si, že tyto závěry platí pro studenty, kteří jsou od mládí rozhodnutí se věnovat učitelské profesi. Myslím si, že pokud chce někdo vykonávat učitelskou profesi jako svoje poslání, tak nepřihlíží k vedlejším důvodům jako je stabilita platu atd. V těchto případech, ať se jedná o uchazeče ve stabilních zavedených ekonomikách či v rozvíjejících se ekonomikách, je nejdůležitější důvod sdílení osobních a odborných znalostí s mladými lidmi a kreativní a nezávislé prostředí. Tento faktor není vyzvednut a není jisté, zda byl brán v úvahu při výzkumu.

Literatura

- [1] Bastick, T. (2000): *Why Teacher Trainees Choose the Teaching Profession: Comparing Trainees in Metropolitan and Developing Countries*. International Review of Education, roč. 46, č. 3-4, s. 343-349.

Proč si volí studenti oboru Učitelství učitelskou profesi: srovnání vyspělých a rozvojových zemí

Marie Míková

ABSTRAKT

Článek se zabývá problematikou studentů oboru učitelství a jejich volbou pro učitelskou profesi. Autor srovnává motivační model ve vyspělých a rozvojových zemích a dochází k závěru, že z výzkumů, které byly provedeny na univerzitách, vyplývá rozdílný motivační model pro učitelskou profesi podle toho, zda jde o vyspělou či rozvojovou zemi.

Klíčová slova: Studenti učitelství; Učitelská profese; Motivační model.

Why Teacher Trainees Choose the Teaching Profession: Comparing Trainees in Metropolitan and Developing Countries

ABSTRACT

This paper examines the motivation of teacher trainees to select the teaching profession. The author compares motivation in metropolitan and developing countries and makes the conclusion that based upon the research executed at various universities the motivational model differs in metropolitan and developing countries.

Key words: Teacher Trainees; Teaching Profession; Motivational Model.

JEL classification: A23.